

Írta: hvg

2005. december 23. péntek - Módosítás: 2005. december 23. péntek

2005.

2005. december 22.

SENKI TÖBBET, HARMADSZOR

A választások közeledtével a pártok egyre mélyebbre süllyednek a populisták ígéretes örvényében. Az államháztartást szétziláló osztogatást a baloldalon sokan Orbán Viktor feltartóztatásának költségeként fogják fel - véli alábbi cikkünk szerzője, a Fidesz országgyűlési képviselője, az SZDSZ egykori elnöke.

Ma még teljesen bizonytalan, ki nyer a választásokon, ám a populisták hangvétele máris győzedelmeskedett. Alaposan visszaélve a magyarok csekélyke adótudatosságával, nemigen jöhet olyan népszerű felvetés, amit a kormány ne karolna fel nyomban, és az ellenzék ne mondaná rá azonnal: többet adna. A tengernyi ígéretnek egyre kevesebb köze van a valósághoz.

Gyurcsány Ferenc lendületétől hajtva az MSZP megközelítette riválisát. A baloldal több tekintetben elégedetlen szavazói fél esztendővel a voksolás előtt ismét felzárkóztak pártjukhoz.

A kökorszaki módon politizáló ellenfélhez szokott Fidesz egyszerre a televíziós tömegdemokráciák valamennyi eszközét hatásosan alkalmazó kormányfő pergőtüzébe került. Az önnön dicsőségébe és hívei világába bezárkózott Orbán Viktor hetekig nem tudta megakasztani offenzíváját. Amint jobban ment a szocialistáknak, mindjárt megmutatkoztak a jobboldal szerkezeti bajai. A jókora hátrányt ledolgozó MSZP egy időre lelkiileg vetélytársa fölé kerekedett. Ám a miniszterelnök rohamainak ereje elsősorban kommunikációs újításokon alapul. Az ingatag államháztartás mellett ugyancsak kérdéses, meddig tudja emelkedő pályán végigvinni kampányát. A magyarok idáig szerették leváltani kormányaikat, és most is jócskán találhatnak okot arra, hogy ezt tegyék.

A váratlanul utcára lépő jobboldali tömegmozgalom szorítása alatt hivatalba kerülő MSZP 2002 nyarán valami olyat cselekedett, amit még egyetlen elődje sem próbált igazán: belefogott választási programja végrehajtásába. Jóléti intézkedések sorával igyekezett konszolidálni hatalmát. Az állampolgári fogyasztás hamarjában legalább háromszor gyorsabban növekedett, mint a gazdaság, máig hatalmasan megterhelve a költségvetést. A Medgyessy-kabinet folytatott először huzamosan ténylegesen populista gazdaságpolitikát. Orbán Viktor miniszterelnökként nagyokat mondott, de kézben tartotta az államháztartást. A választási időszak kivételével nem terhelte túl a gazdaságot költekezésével. Az elmúlt négy évben közéletünk több kanyarral került mélyebbre az ígéretés örvényében.

A Medgyessy-kormány gazdaságpolitikája sokban a nyolcvanas évek első felének pangására emlékeztetett: állandósult a reform- és döntésképtelenség, egyre rövidebb stop-go ciklusok jöttek. A fogyasztás növekedése jelentős részben eladósodásból és vagyonfelélésből származott. Hovatovább a kreatív könyvelés lett a hatalom egyik legfontosabb eszköze. A kabinet jó ideig csak vitette magát ígéretei árjával. A végül elkerülhetetlen szigorításokat és adóemeléseket is egy újabb kötelezettségvállalás, az euró 2008-as bevezetésének ábrándjával igyekezett megokolni. A változatlan szerkezetben elhatározott intézkedések, igazolva a sokszorosan bizonyított közhelyet, ismét alkalmatlannak bizonyultak a hiány érdemi csökkentésére. Ám a közbeszéd napirendjének meghatározását ajánló politológiai iskola tanácsait követve a miniszterelnök csak menekült előre, miközben egyre kevesebben hittek vezetőképeségében

BECSVÁGY ÉS KALANDVÁGY

A példás fegyelmezettséggel végrehajtott kormányfőváltás után Gyurcsány Ferenc a tetterős cselekvés reményét adta táborának. Törekedett túllépni elődje ígéretein, valamiféle egyensúlyt keresve a választói igények és az öröklött szűkös lehetőségek között. Pártjában szokatlanul, stratégiai szinten tervezte meg kormányzását. Vezető politikusaink közt hosszú ideje először fogalmazott meg intellektuálisan is érdekes mondanivalót. Az érzelmi azonosulás lehetőségét is kínálva, egyszerre ajánlott nyugatos polgárosodást és szolidaritást az elesettekkel. A néhány jól hangzó állítással körvonalazott jövőképen túl a miniszterelnök a Fideszhez kötődő választói félelmek folytonos előhívására alapozza politikáját. Az országot leigázni készülő ellenlábasához képest magát az európai értékek legfőbb védelmezőjeként iparkodik bemutatni. A jobboldali közönség számára viszont életútja és családja, meggazdagodásának módja szabályosan megtestesíti az egyszerre kapitalistává és demokratává átöltözött "kommunistát".

A szocialisták alapvetően konfliktuskerülő korábbi generációjával szemben, vérbeli politikai vállalkozóként, Gyurcsány Ferenc pontosan felmérte, hogy kockázatvállalás nélkül elérhetetlen számára a siker. Távolról sem olyan bátor, mint ahogy állítja, mégis ugyancsak más, mint a többi szocialista vezető. Friss becsvággal, látható élvezettel űzi hivatását, igazi játékosként

nem szorong attól, hogy gyakran hibázik. Képes bonyolultabb akciókat megtervezni, végigvinni, ellenfelét módszeresen üldözni. Elejétől fogva felismerte a jobboldal által üresen hagyott politikai centrum jelentőségét, változó hívószavakkal, de mindig is középre igyekezett. A szocialisták utolsó reményeként lépett a kormányfői pozícióba, de amint újból nőtt a Fidesz előnye, kitűnt: mennyire nem tartja befolyása alatt az MSZP-t, amely továbbra is igazi káderpárt. A régi apparátusi politika államfőválasztáson megmutatkozó kiáltó alkalmatlansága kellett ahhoz, hogy kikezddhetetlen vezető lehessen.

Ám a jobboldal fölénye továbbra is óriásinak látszott, ezért a miniszterelnök a nyár végétől mindent a választások megnyerésének rendelt alá. Az elfogadott költségvetésben akadnak megszorító részek is, mégis a kormány a változatlan gázáraktól a remélt inflációnál ötször gyorsabban emelkedő minimálbéren át a békikötvényig minden szépet és jót megígér. Amikor sokan veszélyben gondolják az euró 2010-es bevezetését, nyomban megkapják: meglesz az is, mint ahogy a folytonos adócsökkentés, az ütemes nyugdíjemelés és autópálya-építés is. Ez azonban már a szerencsejátékos magatartása: a 2006-os túlköltekezés végül egészen veszélyes mértékű lehet. A miniszterelnök láthatóan a populizmus terén is fölébe kíván kerekedni vetélytársának. Csakhogy az elszabadult ígéretési versenyben nincs, amit ellenzéki helyzetből ne lehetne túllicitálni. Orbán Viktor az alkotmányjogi és közgazdasági szempontból egyformán képtelen garanciatörvény- javaslatával előbb megállította az ennyi jóra sokáig egyértelmű nemet mondani képtelen kormányfőt. Majd az áramár letörésére tett indítványával átvette a kezdeményezést.

A koalíció érzékelhetően a baloldali eszményekhez közelítette a családtámogatás rendszerét. De nem mozgatót meg sok erőforrást, és gondosan ügyelt arra, hogy nagyobb társadalmi csoportokat ne sértsen meg, így viszont kevésbé változtatott az igazán rászoruló helyzetén. A nagy értékű lakásokra kivetett új adó inkább szimbolikus jelentőségű. Ehhez hasonlóak a feketegazdaság kifehérítését célzó intézkedések és lényegében a bankadó is. A legtöbb pénzt nyilvánvalóan az áfacskökkentés és a 13. havi nyugdíj teljessé tétele igényli. A többletforrások legalább fele, de inkább háromnegyede az állampolgári fogyasztás növelését támogatja. A versenyképesség és a vállalkozások erősítésére szolgáló intézkedések viszont csekélyek. Az áfa- és az immár másodszori jövedelemadókulcs-mérséklés inkább a tehetősebbek érdekeit szolgálja. Az igencsak népszerű éva és ekho döntően a konfliktusképes értelmiségi csoportoknak adott privilégium. A miniszterelnöki deklarációk ellenére tehát alig változtak az MSZP több évtizedes társadalompolitikai preferenciái. Míg a Fidesz a fiatal, feltörekvő, sokgyerekes családokat igyekezett előnyben részesíteni, addig a szocialisták célcsoportja változatlanul a már beérkezett idősebb generáció. Az igazán szegények helyett az elsőség ténylegesen a fogyasztásé.

A baloldalon sokan Orbán Viktor megállításának költségeként fogják fel az államháztartást szétziláló osztogatást. A kormányfő jócskán kap támogatói közül is bírálatot, populizmusa gyakorta gúny tárgya. Mégis az MSZP kisszerű fogyatékoságai, vétkei sokszor jelentéktelennek tűnnek a "gonosz" megfékezéséért folytatott harcban. A teljes elköteleződés háborús logikája az intézményeit támadások közepette felépítő jobboldalon még nagyobb egyoldalúsággal jár. Itt a média csaknem egészen közvetlen hatalmi célok szolgálatában tevékenykedik. Létezésével megtörte riválisa valóságértelmezési monopóliumát, de termékei csupán a nagyon elkötelezettek számára fogyaszthatóak. A kormányoldal sajtója általában már sokkal kritikusabb politikusaival. Ez adja erejét. Követéséhez nem szükséges nagyfokú azonosulás, így lényegesen szélesebb közönséget érhet el. Ám saját kultúráját sokszor egyedül tekinti értéknek, inkább leleplezni, semmint megérteni kívánja a másik tábor.

Véleményirányítóinak jó része kezdettől hajlott minden valamirevaló jobboldali törekvés démonizálására. A mértékadó orgánumok fogyatkozó fórumai egyvégtében veszítenek hatókörükből. A kettéhasadt nyilvánosság képtelen megfékezni a közszereplők túlzásait.

A DEMOKRÁCIA HELYZETE TOVÁBB ROMLOTT

Az ellenzék vezetőjének távolmaradását hathatósan kihasználva, a kormányfő az Országgyűlésben hozta nyilvánosságra elképzeléseit. Végre ismét folyamatosan ülésezik a T. Ház, a képviseleti demokrácia helyzete mégis tovább romlott. A racionális érvek versenyének fórumaként megkonstruált parlament ma zajos médiaesemények színpada. A kormánytöbbség érvényben tart jó néhány, a Fidesz idején még a demokrácia durva megsértésének tartott megoldást, vagy éppen maga teremt az ellenzék lehetőségeit szűkítő precedenseket. Az elmúlt 15 év egyik legabszurdabb közvetlen házszabálysértése éppen ebben az időszakban történt: az MDF frakcióvezetője a koalíció támogatásával és a baloldali véleményformálók bántó hallgatása mellett zárta ki frakciója tagjainak többségét.

Az önálló hatalmi ágazatok közül több kilépett alkotmányos szerepéből. Némely jegybanki vezető nyilatkozatával, a forint árfolyamát veszélyeztetve, már-már a kormány bukására játszik. Az ellenzék minden úton-módon korlátozni próbálja az osztogatásra is használható privatizációs bevételeket. A koalíció, ahol csak teheti, a saját embereivel váltja fel a Fidesz jelölése alapján hivatalukba került személyeket. Kinevezési, pályázatelbírálási és kitüntetési gyakorlatával rendszeresen klientúráját jutalmazza. Tábora tizenkettedik lándzsását többre tartja, mint a másik oldal hajdani főemberét. A költségvetésből pénzeli eredményeit népszerűsítő reklámjait. Kétséggkívül Orbán Viktor lépett át először szabályok, szokások tömegén, erősítette bázisát a közhatalom eszközeit kisajátítva. Ám akkor még ezeket a túlkapásokat egy kormányváltással kijavítható kisiklásnak lehetett gondolni, mára viszont a kör mindinkább bezárul. Egyfajta rendies demokrácia látszik rendszerré szilárdulni. Ahol a szó eredeti értelmében vett közhatalom helyén az éppen győztes tábor, felülírva az alkotmányosság szabályait, az államot önképére formálva próbálja magát leválthatatlanná tenni.

Vizsontagságos története során az SZDSZ még sosem volt olyan nehéz helyzetben, mint manapság. Polgármestereinek régi dicsősége sokszor elfogyóban, a szabadgondolkodó értelmiség egy része új csillagot talált a miniszterelnökben. A párt nem eléggé képes okosan különbözni partnerétől, a közös listás indulásról ellenben hallani sem akar. Végelszámoláskor azonban a szocialistáknak nagyon hiányozhatnak mandátumai. Az SZDSZ többnyire belesimul a hazai politikába. Gyakorta bírálja a többieket népszerűség-hajhászásukért, ám saját javaslatai is jobbára ilyenek. A roppant költségvetési hiány közepette adókulcs-csökkentési igényei többször hoztak végül elöntetlen megoldásokat. Néha ma is elkapja a régi polgári radikális, újbaloldali hevület: különféle marginális csoportok érdekében indít kampányokat. Ám az alternatív szavazók egyedül aligha segítik át az 5 százalékon. Ahhoz meg már többnyire hiányzik a bátorsága, hogy módszeresen a populizmus ellenében politizáljon.

Az SZDSZ kevéssé tudott kormányképes vezetőket adni az országnak. A pártelnök-frakcióvezető sokszor egymaga tartja a frontot. A kabinet értelmiségi tagjai sokszor csak botladoznak az ezernyi gond közepette. A látványosan tevékeny gazdasági miniszter a kormány leginkább nagyotmondó politikusa. Az önálló informatikai tárca nem igazolta létjogosultságát. Viszont az oktatási miniszter hajtotta keresztül a négy esztendő lényegében egyedüli reformjait. Létező gondokat iparkodott orvosolni, csak hogy doktriner megoldásaival általában csak növelte a bajt. Az évismétlés új rendszere fokozhatja az elesett csoportok gyermekeinek lemaradását. A bolognai folyamat sietős bevezetése tovább szaporíthatja a használhatatlan diplomát kapó diákok számát. A felsőfokú oktatás színvonalasításának eddig a

kormány sem piaci, sem adminisztratív korlátokat nem tudott szabni. Az orvosi szakmával ellentétben az oktatásban dolgozók többnyire baloldali választók, egy részüket nehéz lesz újból rávenni a koalícióra való szavazásra.

Ahogy a szocialisták mozgásterét máig behatárolja a kezdeti költségek, ugyanúgy meghatározó a jobboldalon a két forduló közti megmozdulások delejes hatása. A miniszterelnökségét elsősorban a polgári közép városi szavazóinak elfordulása és saját stratégiai hibái miatt elvesztő Orbán Viktor ekkor emelkedett végleg táborá vezérévé. Kormányzásával valami olyat adott támogatóinak, aminek évtizedekig roppant hiányát érezhették. Fellépésével bizonyította előttük, hogy mindig is a közöttük továbbelő jobboldali világmagyarázatnak volt igaza. Megkísérelte visszaadni részükre a magyar glóbusz szerintük egyedül normális rendjét. A Fidesz tevékeny térfoglalása, baloldaltól nézve bűnös rombolása, közönsége szemében valóságos új honfoglalásnak számított.

JOBBDALI SÉRELMI POLITIZÁLÁS

A kormányzati felelősség fegyelme alól szabadulva a jobboldal elöntötte a tradicionális magyar sérelmi magatartás irracionálisát. Orbán Viktor csapatába fogadta közönsége sokáig peremhelyzetben lévő megmondó embereit. A választási győztesek nyugatos, piacgazdasági retorikájával szemben mondanivalójának középpontjába a jobboldalon áthagyományozódott, két világégés közti antiliberalis nézetek kerültek. A Fidesz vezetői pontosan tudják, hogy hazánkban igazodnia kell a világkapitalizmus rendjéhez, mégis sokat tettek azért, hogy az amúgy is frusztrált országban a Nyugat szabályai minél népszerűtlenebbek legyenek. Amíg a szocialistáknak volt miből költeniük, addig heveskedésével a jobboldal messze távolodott a megnyugvásra vágyó szélesebb közvélemény hangulatától. Az ellenzék egésze még soha olyan rosszul nem szerepelt önkormányzati választáson, mint 2002-ben a Fidesz.

Az újabb vereség után a volt miniszterelnök úgy próbált javítani politikáján, hogy a számára valóságos lelki fundamentummá vált vezéri szerepe változatlan maradjon. A jobboldali radikalizmus antikapitalizmusa jól összeegyeztethetőnek tetszett a kádári kisemberek rendpártiságával és oltalmazó állam iránti vágyaival. Továbbra sem a közép felé fordult hát, hanem megkísérelte a szocialistáktól elszerezni törzsközönségük bizonytalanabb részét. Az agrárjellegű vidékeken ez már 2002 tavaszára sikerült is: 1998 óta a baloldal negyedmillió szavazót veszített a listás helyekkel együtt legalább hatvan mandátum sorsát eldöntő körzetekben. Orbán Viktor páratlan érzékenységgel mobilizálja a falusi, mezővárosi társadalmak vágyképeit. A szocialisták viszont egyre kevésbé tudnak mit mondani a mezőgazdaság kevésbé piacképes részének. A modernizálódó MSZP láthatóan nem is nagyon érti az itt élők érzelmeit.

A városi, nagyvárosi közegben ellenben már kevésbé szerzett új voksokat a Fidesz. A kisemberközpontú politika nyilvánvalóan háttérbe szorult a baloldalon, mégis a kulturális azonosság stabilan az MSZP mögött tartja régi táborát. Pedig Orbán Viktor piacgazdasághoz nem illeszkedő állampolgári vágyak teljesítését ígéri meg sorjában. Sokat próbált szocialista politikusokkal támogatva meg ajánlatát. Személyüktől azonban nem vált hitelesebbé az MSZP-választók felé fordulása, ellenben nyomban megkérdőjeleződött a Fidesz eddig megőrzött elvi antikommunizmusának szilárdsága. A jobboldal magjában azonban sokan örültek a nemzeti baloldali megjelenésének. Ők a közéleti tagoltság messze legfontosabb törésvonalának mindig is a nemzeti és a nemzetellenes politika ellentétét látták. Kelet-Európában az újkor hajnalától sokfelé pusztított a nyugatos doktrinerek és a törzsköcs hazafiak szembenállása. Az új demokráciák jelentős hányada 1989 után újra megszervezte ezt

a rossz, így vagy úgy, de félrevivő kérdésfelvetést. Antall József fellépésének és a "négyigenes" népszavazásnak köszönhetően egy ideig úgy tűnt, Magyarország közéleti tagoltsága a jobb- és a balközép versenyén alapul majd. A reformkorhoz hasonlóan a nemzeti hagyományok követése ismét egyesülhet a polgárosodás tényleges előrevitelével. Most viszont újra kísért a régi ellentét, miközben Szlovákia, Horvátország és Románia lassanként megszabadulni látszik a keleties szerkezettől.

A nemzeti tábor logikája állította az új kormányfő lendületét egyébként is megtörni óhajtó Fideszt a tavalyi kétes népszavazási kezdeményezés mellé. Orbán Viktor szabályos kis univerzumot épített fel maga köré, jó ideje megvan a saját sajtója, értelmisége, szavára sereglének a baloldalénál messze elkötelezettebb hívei. Ám december 5-én bebizonyosodott: hiába minden mozgósítás, a Fidesz képtelen a választásra jogosultak legalább negyedét az urnákhoz vinni. Az ország módszeresen kettészakított szavazóközönségének csupán kisebbik fele jutott a nemzeti oldalnak. A radikális jobboldali politika kizárólag akkor győzhet, ha a szocialisták csapnivalóan kormányoznak.

A Fidesz elnöke ezért külön bejelentés nélkül ismét változtatott irányán. Érzékelte, hogy radikális énjének eltüntetésével javíthat legtöbbet kilátásain. A nyugati hatalmak előtt igyekezett tisztázni pozícióját, még Izraelbe is ellátogatott, és megszavazta Románia uniós tagságát. Csakhogy a közép szavazói minden megszólalását bizalmatlansággal telve fogadják. Már nem igazán ura szerepének: a nemzeti oldal vezéréből nem lehet hirtelen ismét szellemesen replikázó parlamenti politikus. A biztos győzelemhez ki kellene lépnie saját közegéből, elszokott azonban a valódi versenyhelyzettől. Karizmatikus lendületével táborán kívül ismét előhívhatja a régi félelmeket, a visszafogott vezér viszont sokszor egyszerűen semmitmondó. Minden rezdülésével a sikert akarja, de fellépéséből esetenként hiányzik a könnyed akarat és a friss ötlet. Gesztusain olykor átüt a szorongás, mintha érezné fátumát: vagy tartósan a saját képére formálja a magyar közéletet, vagy alighanem véget ér politikai pályája.

IDENTITÁSZAVAR ÉS FÁRADTSÁG

A Fidesz megnyilvánulásai időnként már 1994-et idéző identitászavarról árulkodnak. Jelképrendszeréből eltüntette a nemzeti színeket, plakátjain részben nem valódi irányítói szerepelnek. Vezetői ütköző igényeket remélnék kiszolgálni: az egyik héten a legkeményebb antikommunizmus vagy nemzeti politika hangján beszélnek, máskor meg a szeretet hatalmáról szónokolnak. A volt miniszterelnök sosem engedett radikális hívei leghőbb vágyának, és kísérletet sem tett a táborában annyira megvetett kormány utcai megbuktatására. Inkább a választókkal való kapcsolattartás munkájában dolgoztatta meg támogatóit. Betagozta őket a Fidesz szigorúan felülről irányított, katonás rendjébe, ahol a folyvást sorsdöntőnek nyilvánított aktuális akcióban mára alaposan leharcolta energiáikat. A pártelnök, ahol csak lehetett, igyekezett éhes új jelentkezőket keresni képviselőjelöltnek. Ezzel azonban megannyi bizonytalanságban tartott ösfideszesnek vette el tartósan a munkakedvét. Ám politikai tehetség nem születhet döntése által. Pokorni Zoltán fellépése óta egyetlen igazán eredményes és népszerű frontemberrel sem állt elő a szövetség. Így azonban részben megtépázott hitelességű vezetőkkel vág neki a választásoknak. A kegyencelv térnyerésével tovább sorvadtak a szervezeten belüli visszacsatolás lehetőségei. Orbán Viktor mindent megtett azért, hogy ne kelljen szembenéznie kudarcai valóságos okaival, de a legszükségesebb korrekciókat még mindig végrehajtotta. (A szocialistákkal ellentétben az államfőválasztáson képes volt, önmaga fölé is kerekedve, olyan autonóm egyéniséget elfogadni, akivel szemben a rendszerváltó SZDSZ bajosan támogathatta a jellegzetes MSZP-vezetői életpályát bejáró jelöltet.)

A Fidesz részbeni középre fordulása némileg megnövelte a jobboldali radikális pártocskák

mozgásterét. Köreikben Orbán Viktor egykori pártfogoltjai nyilvánítják olykor árulónak másfél évvel korábbi istenüket. Állításaikkal kételyt visznek a jobboldali törzsközönség lelkébe. Ám a választásokig képtelenek lesznek tömegével kivonni lehetséges szavazóikat a volt miniszterelnök bűvköréből. A radikálisok szövetségben is bajosan érik majd el a MIÉP 2002-es eredményét.

Hasonlóképpen az MDF-nek is nehéz lesz megközelítenie a Centrum négy esztendővel korábbi szereplését. A szervezetnek már a 176 választókerület mindegyikében elindulnia sem lesz egyszerű. Milliónyi állampolgár elégedetlen a két nagy párttal, csak hogy megnyerni őket a sokszoros szakadáson átment, erősen jobboldali identitású szervezettel nemigen lehet. Dávid Ibolya minden alkalmat megragad a nagyok bírálataira, de saját kezdeményezései erősen populisták vagy kifejezetten jobboldali fogantatású javaslatok. Ilyenek viszont jócskán akadnak idehaza. Az első számú cél mindinkább a csillogó népszerűségű elnök asszony politikusi túlélése. Közéleti jelenlétét már jó ideje a baloldal támogatása biztosítja, pártja mégis a senki földjén ragadt. Orbán Viktor nem adott lehetőséget arra, hogy önmaga feladása nélkül ismét csatlakozhasson a jobboldali egységhez. Viszont múltjának és maradék tagságának megtagadása nélkül az MDF a kormánypárti véleményformálók reményei ellenére sem állhat a szocialisták mellé. A kis szervezetek még nem csekély kellemetlenséget okozhatnak a nagyoknak. De valószínűleg nem ők döntenek el a választásokat. A közvélemény minduntalan morgolódik a formálódó kétpártrendszer bajai láttán, ám régóta annak logikája szerint cselekszik.

A populizmus poklának a mainál sokkal mélyebb bugyrai is akadnak. Ám ha az ország versenyképességét nem akarja tovább rontani, a győztesnek, amint teheti, irányt kell váltania. De szavahihetőségének elvesztése nélkül egyetlen politikus sem teheti a választások után azonnal teljesen az ellenkezőjét annak, amit hetekkel korábban hangsúlyosan megígért. Előfordulhat, hogy csak egy forintválság kényszerítheti majd ki a fordulatot. A szembenálláson alapuló politikai szerkezetben nehezen képzelhetők el a két oldal egyetértésével végrehajtott reformok. Mégis, amennyiben az új kormány nem kívánja végigszenvedni négy évét, bölcsebben teszi, ha időben cselekszik.

A túlköltekezés végső oka nyilvánvalóan a magyarok mélységes elégedetlensége. Minden adat arra utal, hogy az emberek egyedül fogyasztásuk 6-10 százalékos gyarapodása idején mondják magukat kevésbé boldogtalannak. Tengernyi az elhalasztott igény, felújítás. A döntéshozókra még sokáig roppant nyomás hárul, hogy osztogassanak. Az államapparátus karcsúsítása nem csodaszer, a 800 ezer közalkalmazottból összesen 106 ezer dolgozik a központi és a helyi igazgatásban. Az egészen más kultúrájú Magyarországot nem lehet az angolszász világból doktriner módon átvett megoldásokkal megváltani. Mindamellett a részben fizetős egészségügy és felsőoktatás nélkül aligha lehet valódi reformot elgondolni.

A magyar politikát 1989 óta jobbra ugyanazok a pártok és politikusok mozgatják. Az idehaza magától értetődőnek tetsző állandóság valójában kivételes a térség országaiban. Másik végletként, Lengyelországban a megbuktatott kormánypártokat a választók jobbra el is tüntetik a közéletből. A vesztesek oldalán a 2006-os év nálunk is fordulatot hozhat. A szocialisták még mindig leváltották eredménytelen vezetőiket, a kudarc elmélyítheti régi belső törésvonalait. De a Fidesz sem folytathatja veresége esetén úgy, mintha mi sem történt volna. Kétszeri fiaskó után megkerülhetetlen lehet a jobboldali politika teljes újragondolása. Az állampolgároknak aligha lesz sok örömük a kampányban, de a választások a reményt is adják.

TÖLGYESSY PÉTER